

UDK 929Prešeren F.
Andrej Zavrl
Kranj
andrej.zavrl@outlook.com

PREŠERNOVA RIBNIŠKA TRAVMA: DEJSTVA IN SPEKULACIJE

Prešernu naj bi se v šoli v Ribnici (1800–1812) zgodilo nekaj, kar ga je zaznamovalo za celo življenje. Prispevek najobširneje doslej predstavi vire za razlage »Prešernovega ribniškega doživljanja« ter njihove interpretacije v Prešernovih strokovno-znanstvenih in leposlovnih biografijah. Po njihovem pregledu avtor predlaga še svoj odgovor na vprašanje, kaj travmatičnega se je Prešernu v Ribnici zgodilo.

Ključne besede: France Prešeren, Ribnica, biografija

During his schooling in Ribnica (1800–12), France Prešeren is reported to have experienced something that caused him deep and lifelong distress. This article provides a comprehensive overview of the sources used to interpret the poet's experience in Ribnica and analyses their interpretations in scholarly and fictional biographies of Prešeren. After their examination, the author concludes by proposing his answer to the question of what trauma young Prešeren suffered.

Keywords: France Prešeren, Ribnica, biography

1 Uvod

France Prešeren je svoje institucionalno izobraževanje začel jeseni leta 1810, ko ga je očetov stric Jožef Prešeren, župnik v Kopanju na Dolenjskem, pri katerem je tedaj bival, vpisal v slovito ribniško šolo. Prešeren je v tej šoli s pretežno nemškim učnim jezikom ostal dve šolski leti, potem pa šolanje nadaljeval v Ljubljani. Ko je bil v Ribnici, naj bi Prešeren doživel nekaj izjemno neprijetnega, travmatičnega, nekaj, kar naj bi ga kot težak spomin mučilo še na smrtni postelji.

Prešernove biografije ta doživljaj večinoma zabeležijo, četudi imajo reči le to, da naj »pustimo ugibanja, za kaj je šlo, ker je edini pričevalec o tem – Lenka – na moč nejasen«, a kljub temu nadaljujejo, da »morda ne bo pretirana trditev, da imamo tu že opraviti s prvim korakom na boleči poti do spoznanja« (Košir 1977: 18), bralka ali bralec pa se brez odgovora sprašuje, za kakšno spoznanje naj bi šlo. (»Okusil zgodaj sem tvoj sad, spoznanje!«?) Bolj scela je ugibanja zavrnil Igor Grdina (2000). Pesnikov vzdih »na smrtni postelji, da bi zanj bilo bolje, ko bi ne bil v Ribnici,« naj bi pomenil, »da je svojo eksistenco oziroma življenjsko pot od ribniškega obdobja dalje štel za problematično; zato najbrž ni posebej produktivno stikati za kakšnim posamičnim dogodkom, ki bi poetu narekoval omenjeni vzdih« (Grdina 2000: 386).

Ta incident, predvsem njegova nepojasnjena skrivnostnost in usodnost, se zdi v Prešernovi biografiji tako izrazit, da ga je Marijan Dovič uvrstil med enigme, ki so

konstitutivni element njegovega modela kanonizacije kulturnih svetnikov; ribniška »uganka« dela družbo Prešernovemu ljubezenskemu življenju, posebej razmerju do Julije Primic, odnosu do vere, apokrifom in domnevnemu požigu dela njegove zapuščine (Dović 2017: 123–30).

Prispevek želi čimbolj pregledno zbrati in predstaviti temeljne vire za biografiziranje »Prešernovega ribniškega doživljaja« in nekatere njihove interpretacije ter, kolikor je to mogoče, ločiti dejstva od spekulacij. Najprej se bo ustavil pri zapisih tistih, ki so o tem dogodku slišali pripovedovati iz prve ali vsaj druge roke, potem pa še pri nekaterih glavnih prešernoslovcih, ki so o tem razpravljali. Literarnozgodovinskim in biografskim zapisom dodaja še nekaj leposlovnih različic Prešernove biografije, ki se ribniškemu dogodku prav tako niso ognile.¹

2 Viri

Prvega med zapisi o Prešernovi ribniški nesreči je v nemščini objavil Jernej Levičnik. Levičnik je Prešerna osebno poznal, gradivo za zapis pa je dobil tudi od Prešernovih sorojencev in Mihe Kastelica (Koblar 2013 [1932]; Mušič 1989: 324) oziroma, kot ugotavlja Janko Kos (1994: 12), »od pesnikovih sorodnikov, ki so bili ob njem, ko je bil že težko bolan, se pravi od sester Katre in Lenke, še verjetneje pa prek Prešernovega brata Jurija.« Levičnik je zapis objavil 8. februarja 1851 v celovski *Carinthii*, besedilo pa je 15. marca istega leta ponatisnila še *Laibacher Zeitung*.

Auch unser Verehrter, der Liebling seiner Eltern, follte die Dornenbahn der Studien, wie er sie nannte, betreten und die Verhältnisse wollten es haben, daß ihm zuerst Reifniz in Unterkrain als Lehrort angewiesen wurde, auf welchen Ort er noch am Sterbebette mit Widerwillen zu sprechen kam (Levitschnigg 1851a: 41 in 1851b: 258).²

Že »prvi Prešernov življenjepis« (Koblar 2013 [1932]; Kidrič 1946: 27) je torej obenem tudi prvi objavljeni zapis, sicer komaj kaj več kot namig, o Prešernovi ribniški travmi, o kateri naj bi govoril »še na smrtni postelji«.

Naslednji – Levstikov – očrt Prešernove biografije, ki pa je ostal nedokončan in do leta 1914, ko ga je v *Slovanu* priobčil Avgust Žigon, tudi neobjavljen, je nastal dvanajst let pozneje. Levstik se je pri pisanju zanašal na ljubljanskega nemškega literata Ludvika Germonika in na ustno izročilo (Trdina 1927; Slodnjak 1956: 418; Koron 2016: 244). O Prešernovem ribniškem izkustvu je Levstik napisal:

Pa vendar pravijo, da se nikdar Preširen rad ni opominjal tega tako pohlevno šaljivega kraja. Morda zato, ker je bil, kakor Gorenc, resnejši in ponosnejši, pa se z otroki tega kraja ni hotel dosti pečati, za kar so ga morda sem ter tje morda ščipali in dražili po svojej navadi, in tako je

¹ Vsi viri, strokovni in leposlovnii, so zaradi diahronne perspektive navedeni po prvih izdajah; mnogi so izšli še v ponatisih, nekateri tudi večkrat.

² V prevodu Janka Modra: »Tudi naš spoštovani, ljubljeneec staršev, naj bi bil odšel na trnovo pot šolanja, kakor je temu rekel, in okoliščine so hotele, da mu je bila za učni kraj najprej dodeljena Ribnica na Dolenjskem, o kateri je še na smrtni postelji z odporom spregovoril« (Levičnik 1989 [1851]: 37). Svojo poslovenitev Levičnikovega zapisa je že prej objavil Črtomir Zorec (1968).

mogoče, da se je v njegovem srcu tedaj uže budila tista žila grenke žolči, iz ktere so pozneje [čas]i tekli tako bridki zaničljivi sarkazmi (Levstik 1914: 286).

Slodnjak je bil mnenja, »da je Levstik (ali Germonik) slišal to od človeka, ki je bil dobro znan s Prešernovimi sorodniki. Misliti je na Ivana Zupana, Tomovega brata, ki je bil menda glavni Germonikov informator« (1956: 421).

Tomo Zupan je v *Slovenskem narodu* 1878. leta objavil »Črtice iz dr. Prešerinove rodovine«, kjer je zapisal, da je dekan Humelj »malega Franceta dal tamošnjemu učitelju (ime je Preširnovim ljudem neznan) v rejo in stanovanje. V tem stanovanji pesnik nij imel ravno dobrih izgledov, in še zadnje dni življenja je pripovedoval, kako bi bilo zanj bolje, da bi v Ribnici nikoli v šoli ne bil« (Zupan 1878: 3). Največkrat navedeno mesto pa je iz Zupanovega članka z naslovom »Iz Preširnevega življenja« (*Ljubljanski zvon*, 1881), kjer je o Prešernovem ribniškem izkustvu pisal podobno kot že tri leta prej v *Slovenskem narodu*, vendar je tokrat navedel celo Prešernove domnevne besede:

Dekan Humelj odda malega Franceta tamošnjemu, sedaj po imenu neznanemu učitelju v rejo in stanovanje. Ni se rad pesnik Ribnice spominal v poznejšem življenji in ne dolgo pred smrtjo se je o ribniškem učitelji, tem svojem sedanjem krušnem očetu, in o bivanji pri njem, izrazil: »Za-me bi bilo bolje, da nisem nikdar v Ribnici bil« (Zupan 1881: 16).

Zupan vira za svoj citat ni navedel, naj pa bi sledil pripovedovanju Prešernovih sestra Urše in Lenke, predvsem slednje (Mušič 1986: 336; Kos 1994: 12–13). Zupanova zapuščina v NUK pa nakaže še en vir – njegovega brata Ivana Zupana, ki ga je omenil že Slodnjak (1956: 421). V zapiskih Ivana Zupana iz šolskega leta 1871/2 stoji: »Hud pa je bil [Prešeren] zmirom, ako mu je pozneje kedo Ribnico spomnil. Učiteljevi otroci so bili hudobni.« Zraven je Tomo Zupan dopisal še svoj komentar, datiran 12. 7. 1920: »Po vsem bi se skoraj to moralo misliti: da moralno hudobni« (Rokopisna zbirka NUK, Ms 1390, Prešerniana XXII).

Zupan se je še tudi pozneje zanimal za Prešernovo ribniško obdobje in Slodnjak (1949: 11) je opozoril na njegov koncept pisma Antonu Skubicu: »Vse njeno [Lenkino] ribniško Prešernovanje je šlo na to, kakor da bi bili učiteljevi otroci v Ribnici drug drugega doma pohujševali. In to je izpričal [izpričeval] torej pesnik sam.«³ Zupanov zapis ima datum 14. 11. 1925 in je v njegovi zapuščini v Narodnem muzeju Slovenije. Zupan je Skubica med drugim prosil, naj v Ribnici poizve o družini učitelja Kljborja, kajti »[t]o mi je zato nad vse važno, ker se je Prešeren izrazil pogostoma do svojih ljudi: »Za-me bi bilo bolje, da bi nikoli v Ribnici ne bil.«

Med enim in drugim Zupanovim člankom je leta 1879 v *Zvonu* izšel članek Frana Levca o Prešernu.⁴ Levec je objavil formulacijo, ki je podobna Zupanovi in Levstikovi:

Ker Kopanj takrat ni imel svoje šole, pošlje Jožef Prešeren svojega nadarjenega nečaka prijatelju Bonaventuri Humlju [...] Ta ga izroči ondotnjemu učitelju v rejo in stanovanje; a tukaj

³ Morda je zanimiv Zupanov popravek: »[...] kakor da bi bili učiteljevi otroci v Ribnici ~~Franceta~~ drug drugega doma pohujševali.«

⁴ Ernestini Jelovšek (1997 [1903]: 138) se je ta Levčev zapis zdel Prešernova »najtemeljitejša in najzanesljivejša biografija«.

ni imel ravno dobrih vzgledov in še svojega življenja zadnje dni je Preširen pripovedoval, kako bi bilo bolje zanj, da bi v Ribnici nikoli v šoli ne bil. Vendar se je živi deček morebiti ravno tukaj že nekoliko navzel krepkega in jedernatega govora in tiste šegavosti in zabavlji-vosti, izza katere še dandanes Ribničanje po svetu slovó (Levec 1879: 34).

Zadnji del je odmev iz Stritarjevega spremnega zapisa k izdaji Prešernovih *Poezij* (1866): »Kdo ve, ali ni tudi to pomenljivo, da se je morebiti prebrisani, živi deček ravno tukaj že nekoliko navzel krepkega ter jedernatega narodnega govora in tiste šegavosti in zabavlji-vosti, ktera je od nekdaj doma v tej dolini« (Stritar 1866: 6). O travmi iz Ribnice Stritar neposredno ni pisal.

3 Interpretacije

3.1 Alkoholizem

V nasprotju z Zupanovimi namigi in danes prevladujočo tezo o travmi seksualnega izvora je razlaga Franceta Kidriča, ki »se seveda sklada z njegovo tezo o zgodnjem Prešernovem pijančevanju« (Dovič 2017: 124). Kidrič se je leta 1934 v članku »Prešernove Lavre« v *Ljubljanskem zvonu* skliceval na Zupanov članek iz leta 1881, toda njegova razlaga je bila, »da se ta mučni spomin ne tiče seksualne sfere. Morebiti je bil ribniški učitelj, pri katerem je bil deček na hrani in stanovanju, alkoholik in je seznanjal z vinom tudi svojega gojenca« (Kidrič 1934: 549). To razlago je Kidrič podkrepil z zapisi Janeza Trdine o gimnazijcu Prešernu in njegovi dijaški klapi »uničevalcev vina«. Isto tezo je ponovil v monografski študiji *Prešeren 1800–1838: življenje pesnika in pesmi* (1938), namreč, da »[n]i izključeno, da je bil Prešeren v Ribnici na stanovanju pri alkoholiku, ki je seznanjal z vinom tudi svojega gojenca« (Kidrič 1938: 26).

Janko Kos zavrača tako Trdinova pričevanja o Prešernovem dijaškem alkoholizmu (Kos 1994: 13), na katera se je skliceval tudi Kidrič, kot Kidričevo razlago ribniškega dogodka. Po njegovem je Prešeren začel resnično piti šele po letu 1840 (Kos 1994: 14; glej tudi Slodnjak 2013 [1952]; Dovič 2017: 124), za Kidričevo razlago pa trdi, da »je pač nastala iz puritanske zadrege, če ne že kar hotene naivnosti« (Kos 1994: 13). Razumevanje ribniškega dogodka kot začetka alkoholizma je po Kosu le »naivna domislica, če že ne sramežljiv izgovor« (1994: 14).

3.2 Mladostna zabloda

Kos se zdi bolj naklonjen Antonu Slodnjaku, čeprav naj bi svoje razlage v Prešernovem geslu za *Slovenski biografski leksikon* (1952) o tem, kaj se je Prešernu v Ribnici hudega zgodilo, ne izpeljal »dovolj dosledno« (Kos 1994: 14). V sestavku je Slodnjak, očitno opirajoč se na že omenjeno Zupanovo zapuščino, namreč zapisal:

Zaveden od Kromholzovih otrok je zablodil tu v nekašno mladostno zablodo, da je bil pozneje vedno nevoljen, ako ga je kdo spomnil Ribnice, in da se je baje še na smrtni postelji z bridkostjo spominjal tega kraja. To je morebiti pospeševalo njegovo prirojeno živčno razdražljivost ali plašnost (»cagavost«), vendar se ni dotaknilo ne osnov njegovega odkrite-

ga, nepremakljivo doslednega značaja ne njegove zgodnje, izjemne nadarjenosti (Slodnjak 2013 [1952]).⁵

Že formulacija »nekakšna mladostna zabloda« je dvoumna, in po Kosu (1994: 14) je Slodnjak v knjigi *Prešernovo življenje* (1964) »domnevo omilil«, vendar je težko reči, ali jo je res:

Doživel pa je v Ribnici tudi globoke duševne pretrese, ki so delovali v njem vse življenje in so ga mučili celo na smrtni postelji.

Ni mogoče prodreti skozi nejasno pripovedovanje sestre Lenke, kakšni so bili ti pretresi. Po vsej verjetnosti moremo sklepati na njihov erotični izvir. Z njimi se začno oblikovati nekatere značilne črte Prešernove osebnosti. Kakor je bila najbrž njegova večkrat poudarjena neodločnost in plašnost prirojena, tako je moglo imeti njegovo stalno hrepenenje po čisti in zvesti ljubezni prve korenine v omenjenih neugodnih in težkih doživljajih. Dasi je to hrepenenje umetniško izrazil šele v poeziji svoje ljubezenske periode (1833 do 1837), smo upravičeni, da iščemo njegove začetke v doživetjih pesnikove pubertete (Slodnjak 1964: 10).

Slodnjakov zapis ponazarja nekaj značilnega: dogodku v Ribnici pripiše tako rekoč usodne posledice, potrди, da je sicer nemogoče zares vedeti, kaj natanko se je zgodilo, kljub temu pa lahko mislimo, da je to oblikovalo »nekatero značilne črte Prešernove osebnosti«, pri čemer jih nekaj tudi navede.

Slodnjak se je že pred vsemi navedenimi študijami Prešernove biografije lotil tudi z romanom *Neiztrohnjeno srce* (1938; zadnja izdaja 1981). V tem romanu je Prešernovo ribniško bivanje opisano kot nesrečno predvsem v zvezi s frustracij polnim učiteljem alkoholikom, pri katerem je Prešeren nastanjen. Dva dogodka se v tej razpravi zdita posebej povedna: v prvem deček Prešeren fizično napade pijanega učitelja (Slodnjak 1938: 54), v drugem pa ga sam povabi k sebi, mu da piti, da bi poizvedel, »[k]aj je vzrok in početek človeškega življenja«. Ko z učiteljem popivata, ju zaloti učiteljeva žena, ki Prešerna označi za potuhnjenca: »[Z]a mojim hrbtom pa mi zapeljuješ moža in pijančuješ z njim« (Slodnjak 1938: 61). Zdi se, da Slodnjak interpretacijo o vrsti zapeljevanja pušča priprto.⁶ Deček vprašanje o človeški reprodukciji postavi tudi svojemu drugemu učitelju, toda spet ostane brez odgovora (Slodnjak 1938: 62). Poglavlje se konča s Prešernovim močnim občutkom grešnosti in z obžalovanjem: »Vem pa, da Ribnice ne bom nikdar pozabil in da bi bilo bolje, če bi ostal doma« (Slodnjak 1938: 63).⁷

⁵ Nekoliko manj jasno različico tega je Slodnjak (1958: 159) zapisal tudi v krajšem biografskem orisu v zbirki Kondor: »V Ribnici pa je doživel tudi prve hujše duševne pretrese, ki se jih je spominjal še na smrtni postelji.«

⁶ Podobno diskreten je Slodnjak (1938: 77) v opisovanju bližine med Prešernom in Andrejčkom Smoletom, ki jo Marjan Dolgan (2002: 292) imenuje »najstniški homoerotični preblisk«.

⁷ V ponatisih od druge izdaje (1956) naprej se navedena poved konča pri »Ribnice ne bom nikdar pozabil«. V drugi izdaji in vseh nadaljnjih izdajah v ribniškem poglavju iz Prešernovega tuhanja izpade tudi tale pomisel o lastnem seksualnem razvoju: »Kaj se dogaja v njem, kadar vidi Richterjevo ženo ali pa kakšno drugo žensko? Zakaj ni več domač z učenkami v šoli? Zaničuje jih, vendar ga vleče k njim« (Slodnjak 1938: 59). Med natisi romana so še druge razlike, vključno s podnaslovom (»Zgodovinski roman« je od leta 1976 »Roman o Prešernu«). Tudi ime prvega učitelja, ki je v prvi izdaji Richter, je od druge izdaje naprej Krommholz, v skladu s tedanjimi prešernoslovskimi dognanji, za katera pa je Ivan Andoljšek (1982) pozneje dokazoval, da so temeljila na zmotah Antona Skubica. Anton Krommholz naj bi začel v Ribnici poučevati šele jeseni 1813, zato naj bi – po Johannu Klitorju, Prešernovem učitelju v prvem razredu – Prešerna v drugem

Marjanu Dolganu, ki je analiziral ubeseditve Prešernove biografije v leposlovju pri različnih avtorjih in avtoricah, se oba dogodka zdita nezadostno pojasnilo ribniške travme in njene usodnosti: »Res pa je, da se slovensko prešernoslovje izogiba natančnejših opredelitev teh dogodkov« (2002: 292). To naj bi bilo skladno s tradicionalnimi Prešernovimi biografijami: »Njihova značilnost je bila pogosto ta, da so sramežljivo prikrivale pravi smisel sporočenih podatkov, jim zmanjševale pomen ali jih sploh potiskale v ozadje« (Kos 1994: 8).

Leto pred Slodnjakovim romanom in še bolj neoprijemljivo je ribniške dogodke ubesedel *Roman o Prešernu* Ilke Vašte (1937). Tam Žiga Zois v spremstvu Valentina Vodnika med obiskom Prešernove ljubljanske šole mladega Prešerna med drugim povpraša tudi: »Ali si bil rad v Ribnici?« Odgovor, ki ga dobi, je neverbalen: »Nekaj se je skalilo v lepih dečkovih očeh. Nekaj mu je šinilo preko obraza kakor gnusen spomin. Povesil je oči in nemo odkimal z glavo« (Vašte 1937: 14).

3.3 (Samo)oskrumba

Janko Kos v knjigi *Neznani Prešeren* (1994) glede »prvega in morda najpomembnejšega podatka«, ki nam pomaga pojasniti »temelj Prešernove erotike« (Kos 1994: 12), zavrne trditve, da zaradi pomanjkanja zanesljivih dejstev ne moremo ničesar reči o tem, kaj naj bi se Prešernu v Ribnici zgodilo. Sam pravi, da je »o ribniškem doživljanju [...] mogoče reči vsaj to, da je šlo skoraj gotovo za doživljanje mladostne, pubertetne ali predpubertetne erotike« (Kos 1994: 14). Kosova monografija Prešernovo ribniško izkušnjo vplete v temelje njegove psihične, predvsem erotično-ljubezenske konstitucije. To je pomembno, ker Prešerna označi »za erotičnega pesnika ali za pesnika ljubezni« (Kos 1994: 11). Erotika, kot jo je po Kosu temeljno zaznamovala prav ribniška izkušnja, je imela »za pesnikovo poznejše ljubezensko življenje velike, celo usodne posledice, saj bi brez tega o ribniškem času še na smrtni postelji ne spregovoril s takšnim obžalovanjem« (1994: 15).

Kos ponudi tri možne razlage ribniškega pretresa. Prva možnost bi bila, »da je dečka na začetku pubertete zapeljala ženska, morda dosti starejša, in mu s prvim okusom po spolnosti zapustila tudi odpor do nje ali vsaj strah pred stikom s stvarno zrelo ženskostjo« (Kos 1994: 15). Kosu se zdi ta razlaga sicer mogoča in ustrezna, a je ne sprejme, ker Ernestina Jelovšek poroča, da je »stopila ženska kot spolno bitje v Prešernovo zavest šele pri šestnajstem letu, ko naj bi mu domači hlapec razložil

razredu učil Vencel Richter, ki naj bi bil tudi Prešernov verjetni stanodajalec. Andoljškove zaključke, med katerimi je tudi ta, da ribniška šola ni bila normalna, ampak trivialna, povzema Vilko Novak (1982: 27) in deloma Polona Rigler Grm, ki pa za Prešernovega učitelja v drugem razredu pušča odprti obe možnosti (Anton Krompholz ali Venzel Richter), čeprav naj bi »najverjetneje stanoval pri [...] Krompholzu«, čigar otroci naj bi ga tudi »zavedli v nekakšno mladostno zablodo« (2000: 223–24). Janez Mušič (2000: 203) v isti številki *Šolske kronike* ponovi ustaljene domneve, da je Prešeren stanoval pri Krompholzu, ki da je bil tudi njegov učitelj v drugem razredu (v prvem Janez Klíbor). Da naj bi bil Prešeren »kot deček, stanujoč pri učitelju Antonu Kromholzu,« deležen »neke izredno neprijetne izkušnje,« piše tudi Marijan Dovič (2017: 123–24). (Imena in priimki so zapisani v enakih oblikah kot v citiranih delih.)

razloček med moškim in ženskim spolom« (Kos 1994: 15).⁸ Kos Prešernovo izgubo nedolžnosti datira nekoliko prej kot Jelovšek, toda vsekakor po Ribnici, zaradi česar prvo hipotezo navsezadnje zavrne.

Druga domneva, ki jo Kos predstavi, je, »da je bil dvanajstletni deček – morda pri učitelju, kjer je stanoval – žrtev homoseksualnega zapeljevanja in zlorabe, kar bi lahko imelo posledice za njegovo poznejše bližanje ženskam«. Kos tudi to interpretacijo zavrne, to pa zato ker po njegovem mnenju kaj takega »v okoliščinah časa in kraja, ko naj bi se stvari dogodile,« ne bi ostalo neopaženo, učitelj pa bil postal »predmet sramote in kazni« (Kos 1994: 15). Z védenjem, ki ga imamo dandanes, se ta argument ne zdi zares prepričljiv, saj še danes – kaj šele v Prešernovem času, ko sta bili moč in avtoriteta učiteljev in drugih varuhov otrok toliko večji – prihaja do prikrivanja zlorab. Kos takšno razumevanje ribniškega doživljanja zavrača še z argumentom, da »v Prešernovem življenju in pesnjenju ni nobenega sledu o kakršnikoli spolni izkušnji te vrste, pa tudi posebne pozornosti zanj ali strahu pred njo ne [...] Prešernov ljubezenski svet je popolnoma in samo heteroseksualen« (Kos 1994: 16).

Pri prvi hipotezi Kos piše o »zapeljevanju«, pri drugi pa o »zapeljevanju in zlorabi«, kljub temu da gre za zlorabo ne glede na spol odraslega, ki ima z otrokom spolne odnose. Čeprav je danes kakršnokoli zmanjševanje posledic zlorabe nesprejemljivo, ni mogoče povsem zavrniti možnosti, da bi se dečku Prešernu ena vrsta zlorabe zdela hujša in bolj travmatična od druge.⁹ Obenem se zdi potrebno ločevati, ali govorimo o zlorabi (in šele potem o spolu storilca) ali pa o homo- oziroma heteroseksualni motiviki oziroma tematiki ter njeni morebitni prisotnosti v Prešernovi poeziji (in biografiji). Tudi če se denimo ne strinjamo z interpretacijo, ki jo poda Matjaž Lunaček (2011: 77), ko v Čopu posvečenem sonetu h *Krstu* razbira »temo homoseksualne ljubezni«, se zdi tako neposredno povezovanje literature in življenja tvegano. Neposredno iskanje življenja v literarnem delu – in obratno – nas sploh lahko pripelje v začarani hermenevitični krog, ko se zdi, kot da bi eno potrjevalo drugo. Prav na primeru Kosovega pisanja o Prešernovem ribniškem doživetju je Zoran Božič (2010: 366) opozoril na pretirano, »neverjetno povezavo erotike in umetniškega ustvarjanja«.

Homoseksualnost in pedofilijo je povezal tudi Ivo Antič, ki se mu je kot »dolgoročno usodnejše, na podezhelju nikakor ne povsem nemogoče doživetje«, kazal »homoseksualni akt, ki se zdi (tudi z nekaterih dodatnih vidikov: sled pedofilije v Prešernovi afiniteti do mladoletnic, izredna navezanost vsaj na Chopa) skorajda najbolj verjeten« (2015: 127).

Tudi Marjan Dolgan (2002: 292) se »nagiba k domnevi, da je bodoči pesnik kot otrok postal na Dolenjskem žrtev pedofiličnega poskusa svojega nasilnega, alkoholiziranega učitelja, kar je ostalo Prešernovo neizbrisno travmatično doživetje.« Isti avtor

⁸ »Veliki hlapec ga je – šestnajstletnega mladeniča – poučil prijazno o razliki med obema spoloma in o medsebojnih razmerah. Tudi to je Prešeren sam pripovedoval moji materi« (Jelovšek 1997 [1903]: 10).

⁹ Ivo Antič (2015: 126–27) celo trdi, da bi bila »zapeljanost od ženske [...] bolj ali manj ‚normalna‘ in zato tudi premalo travmatična«.

na drugem mestu zapiše, da se je Prešeren Ribnice nerad spominjal »zaradi neprijetnih spolnih doživetij« in da je »[i]z namigov mogoče sklepati, da je postal predmet nasilne homoseksualnosti« (Dolgan 2014: 166). Tudi pri tej »domnevi« in »namigih« ostanemo brez dodatnega pojasnila.

Prvi, ki je na prešernoslovski zemljevid tezo o Prešernovih konfliktnih seksualnih občutjih zarisal s sklicevanjem na homoerotiko (toda zdi se, da ne na pedofilijo), je bil Henry R. Cooper, in to že leta 1978, v članku »Prešeren's Erotic Poetry«. Tudi Cooper (1981b: 3–4) Prešernovi ribniški travmi pripiše pomemben pomen za razvoj njegovega nevrotičnega odnosa do erotike in žensk. Čeprav ugotavlja, da so bila »Prešernova erotična zanimanja [...] brez izjeme heteroseksualna« (Cooper 1981b: 2), v nadaljevanju zapiše:

Kolikor mi je znano, niti en sam raziskovalec še ni zatrdil, da bi bile Prešernove ribniške izkušnje lahko homoseksualne narave, kljub dokaj razširjeni pojavnosti takšnih praks v evropskih deških internatih. Zdi se, da nič drugega, kar vemo o Prešernovem odraslem življenju, ne kaže na kakšno zgodnjo homoerotično izkušnjo. Toda – in to hipotezo ponujam zelo previdno – če bi pesniku pripisali določeno latenco ali morda strah pred homoseksualnimi občutki, obenem z njegovimi očitnimi heteroseksualnimi izrazi, bi morda bolje razumeli nekatere napetosti, ki so mu v tridesetih letih uničile erotično življenje (Cooper 1981b: 4).

Boris Paternu je bil v recenziji tega članka precej oster, najprej sicer z argumentom, s katerim se ni mogoče ne strinjati, saj zapiše, da »manjkajo argumenti. Sporočilo o neprijetnem ribniškem spominu je zelo nejasno in netematizirano, tako da ga lahko ovsebinimo s takimi ali drugačnimi domnevami.« Nadalje pa ostro zavrne še Cooperjev namig, da slovenska literarna veda Prešernu homoerotike še ni bila pripisala zaradi »spoštovanja do nacionalnega poeta«: »Prva bi Prešernovo deviantnost v to smer gotovo odkrila že avstrijska policija v svojih zelo pedantnih poročilih o njem. Takoj za njo pa slovenska literarna zgodovina, ki v svoji biografski radovednosti ni gojila niti obzirov niti meja« (Paternu 1982: 228). Morda se vendarle zdi nekoliko neverjetno, da bi tedanja avstrijska policija mogla vedeti za posameznikove mladostne, skrivne erotične izkušnje ali celo samo misli oziroma strahove, pa tudi slovenska literarna veda ni tako zelo prosta predsodkov.

Nekoliko bolj naklonjeno se je na Cooperjev članek odzval Janko Kos, rekoč da je Cooperjeva študija »poskušala nekatere prvine Prešernove ljubezenske poezije osvetliti s pomočjo zanimive, čeprav najbrž nedokazljive hipoteze o pomenu, ki so ga imela morebitna mladostna homoerotična doživetja za pesnikovo zrelo ljubezensko čustvovanje« (Kos 1983: 247). Kos v svoji recenziji več pozornosti nameni Cooperjevi monografski študiji o Prešernu, *Francè Prešeren* (1981), kjer pa opaža, da avtor »ni posvetil nobene večje pozornosti svoji izvirni razlagi Prešernove erotike in njenemu pomenu za posebnosti Prešernovega pesnjenja o ljubezni. Zdi se celo, da je teze svojih raziskav namenoma pustil ob strani« (Kos 1983: 248). Cooper je v monografiji res precej manj odločen. Upoštevač Kidriča, predlaga dvojje sicer že znanih razumevanj Prešernove »globoko presunljive izkušnje«: začetek alkoholizma in travmatično seksualno izkušnjo ter zaključí, da »mora pripetljaj v ribniški šoli ostati, morda za vedno, skrivnost« (Cooper 1981a: 22–23). Na to se v smislu povezovanja biografije in poezije vrne tudi

pri analizi »Slovesa od mladosti«, kjer ponovno spomni na Prešernovo »travmatično izkušnjo iz otroštva«, na »skrivnostni pripetljaj v Ribnici, ki se ga je Prešeren spomnjal še celo na smrtni postelji« in bi lahko bil osnova za to pesem (Cooper 1981a: 85).

Nazadnje ostane še Kosova tretja hipoteza – ta, ki se mu zdi najverjetnejša in »na katero je mislil že Slodnjak«:

to pa je seveda mladostna spolna razvada v obliki samozadovoljevanja, priučena v mladostniškem krogu ribniških sošolcev ali tovarišev pri igri, razvada, ki je doraščajočemu mladenci in pozneje mlademu neporočencu ostajala izvir nezadovoljstva s seboj in nesamozavesti, o kateri govorijo mnoga pričevanja, vzrok živčnih težav, ki so se po nekaterih poročilih v mlajših letih stopnjevale do pravih bolezenskih znamenj, in ne nazadnje razlog za težave pri bližanju ženskam in navezovanju ljubezenskih stikov z njimi (Kos 1994: 16).

Razlog za Prešernove erotično-ljubezenske težave Kos potemtakem vidi »v nevrotični spolni dispoziciji, povezani z ribniškim doživljanjem« in s to »mladostno spolno travmo« (Kos 1994: 19, 27). Šele z Ano Jelovšek »je končno premagal spolne zavore, ki so ga težile od ribniških let. Bile so posledica razvad in navad iz tistega časa, pa tudi vzrok za nevrotične motnje, ki so jih opažali na njem, med drugim v nekakšnem jecljanju [...] ali v tresenju« (Kos 1994: 24). Zveza z Ano Jelovšek naj bi bila »sicer erotična izpolnitev, toda v socialnem, moralnem in tudi ljubezenskem pogledu je bilo to razmerje prava življenjska katastrofa. Da je do nje moralo priti, se dá razložiti z mladostno spolno travmo, ki je spremljala Prešernovo ljubezensko življenje od vsega začetka« (Kos 1994: 27).

Z današnjega stališča se zdi Kosova retorika bržkone pretirana, saj bi (pred)pubertetno samozadovoljevanje le stežka sprejeli za izvor vseživljenjskih psihičnih poškodb. Res pa Kos sledi medicinskim, moralnim in verskim spisom, ki so v 19. stoletju svarili pred nevarnostmi in uničevalno močjo samozadovoljevanja (glej npr. Puhar 1982: 268–73; Polajnar 2008: 71–93). Takšni diskurzi imajo gotovo lahko praktične učinke na posameznike in družbo, toda težko bi bilo reči, na koga v kakšni meri. Alenka Puhar (1982: 269) dvomi, da so sploh imeli kakršenkoli učinek: »Koliko se je ta strogi ideal čistosti uresničeval v stvarnem življenju, je težko reči. Verjetno je še najbližje resnici, da niti najmanj.« Sklenemo najbrž lahko le z mislijo, da odgovora na vprašanje, kako so se ti diskurzi odslikavali v življenju in delu Franceta Prešerna, nimamo.

4 Biografiziranje

Prešernov težaven odnos do žensk je sicer prisoten tako v njegovi biografiji kot poeziji (glej npr. Jelovšek 1997 [1903]: 7–8; Kos 1994: 50, 66), toda nemogoče je s kakršnokoli gotovostjo trditi, kako in ali sploh je na to vplivala Ribnica. Pri tako kompleksnih razvojnopsiholoških procesih in tako malo dokazih tudi ni mogoče reči, ali je šlo za enkratni dogodek ali pa je Prešeren svojo domnevno averzijo do spolnosti in (odraslih) žensk razvijal postopoma in na več ravneh.

V ribniško šolo so hodili tako fantje kot dekleta. Če bi želeli ugibati naprej, bi lahko rekli, da če so bile med tamkajšnjim »pohujševanjem« prisotne tudi deklice, je Prešeren

zaradi tega tudi v odraslosti iskal le mladoletnice in ne odraslih žensk. Kos sicer zavrne možnost obstoja Prešernove istospolne izkušnje, obenem pa trdi, da se je s spolnostjo prvič srečal »v mladostniškem krogu ribniških sošolcev ali tovarišev«, torej (tudi) z osebami istega spola. Druga očitna možnost – če je Prešeren spolnost odkrival z drugimi fanti – bi bila, da je tudi pozneje iskal deškost, zaradi večje družbene sprejemljivosti morda pri relativno mladih dekletih, torej na razvojni stopnji, ko spolni dimorfizem še ni tako izrazit, vse seveda na večidel nezavedni ravni. Toda to bi bila le nova ugibanja, ki razkrivajo, da enopomenskega razumevanja tako nejasnih pričevanj ne more biti.

Poleg erotično-ljubezenskih posledic Kos tudi Prešernov odklik od vere povezuje »z erotičnimi izkušnjami, ki so z ribniškim doživljanjem dobile v marsičem problematično smer. Kot pri mnogih fantih te starosti je tudi v mladem Prešernu preintenzivna, pa tudi razbolena in neusmerjena erotika zbudila odpor do spovedi in obhajila« (1994: 31). Prešernova svobodomiselnost in proticerkvena misel sta bili morda tudi posledica tega, morda pa (še) česa drugega, saj do njegovega psihološkega profila nimamo neposrednega dostopa, ki bi nam dovoljeval tovrstne sklepe.

Posebno pozornost bi zahtevalo tudi vprašanje virov za pisanje biografij. Kot smo videli, je verjetnost Kosove prve hipoteze odvisna od presoje zanesljivosti spominov Ernestine Jelovšek. Če so njeni spomini edini vir, ki to hipotezo ovrže, je treba opozoriti na pomisleke, ki jih o njih zapiše tudi Kos sam. Avtor namreč v pretresanju svojih treh možnih razlag spomine Ernestine Jelovšek označi za »spomine« (v narekovajih), ki da so »polni protislovij, neuravnovešeni in včasih že kar histerični« (Kos 1994: 10), pripoved Lenke Prešeren pa vzame zares. Ernestina Jelovšek je svojo pripoved večinoma res zapisala skozi izrazito slavilen pogled na očeta. Njena knjiga je spopad z nazori, ki so v opreki z njenim, pri čemer pa ni nepomembno, da je Prešeren umrl, ko je bila stara šest let, tako je razen osamljenih osebnih spominov iz otroštva vsa njena pripoved posredovana, večinoma od Ane Jelovšek, za katero pa je Ernestina dvomila, ali ji je res vse povedala.

Kosu pogubnost ribniškega doživljanja potrjuje »dejstvo, da ga je kot usodnega razumela družinska in sorodniška srenja, ki se je leta 1849 zbirala okoli bolnega pesnika in nato njegovo izjavo ohranila v spominu. O tem govori tudi dejstvo, da ga Ani Jelovškovi ni zaupal, in če ga je, ga ta ni omenjala radovedni Ernestini; in če ga je morda le zaupala, ga ta ni hotela uvrstiti med svoje spomine za javnost« (1994: 13). Najbrž se ni mogoče dokopati do končne resnice o tem, zakaj nekdo o nečem nekaj reče in zakaj o nečem molči. Če sta Ana in Ernestina Jelovšek vedeli za ribniško travmo in o njej molčali, očitno to ne velja za Prešernovo vrbensko družino. Posebej pomembna je bila v tem klobčiču pripovedi in njihovih razlag Prešernova sestra Lenka, ki pa je brata v odraslosti videla le nekajkrat, v Kranju le enkrat, okrog 3. decembra 1848, ko ga je obiskala in pri njem ostala »dva ali tri dni« (Zupan 1933: 34). Njeni spomini so le deloma res njeni lastni, nekaj pa jih je iz druge roke, dosti od sestre Katre, ki je Prešernu gospodinjala in od vseh največ časa preživela z njim, nekaj tudi od drugih sorodnikov. Pisanje biografij je zmerom in neizbežno odvisno od subjektivnih presoj o tem, katero mesto v določenem pričevanju sprejmemo kot resnično dejstvo, katero korigiramo, katero pa zavrnemo.

Na več ravneh specifično je pisanje Ivana Sivca *Ribčev dohtar: po Sloveniji po poteh Franceta Prešerna* (2009), ki se izkaže za sila poenostavljeno redukcijo biografije in poezije. Knjiga ima prvoosebnega pripovedovalca, ki naj bi bil Prešeren, a gre v resnici za Ivana Sivca. V Sivčevem razpredanju o Prešernovem življenju in poeziji pripovedovalec nastopi tudi z moralno obrambo ribniškega obdobja:

[N]a ribniško šolanje nimam posebno lepih spominov, čeprav naj v isti sapi povem, da ne tako slabih, kot so nekateri pisali o njih, pri tem pa odkrivali celo moje negativne spolne izkušnje. Ljudje božji, kakšne spolne izkušnje neki! V Ribnico sem prišel z desetimi leti, odšel pa z dvanajstimi, živel v skrajni bedi in pomanjkanju, ves čas pa sem bil pod strogim nadzorom tako mojega strica, ki je redno prihajal v Ribnico in se zanimal za moj napredek, kot tudi stričevega prijatelja dekana kot mojega učitelja. Tudi tisto, da sem se v jezi zapodil v pijanega učitelja in ga podrl na tla, je natolcevanje (Sivec 2009: 20).

Iz odlomka izstopa vsaj dvoje: najprej anahronistično pripovedovalčevo komentiranje biografskih zapisov, ki so nastali po njegovi smrti (takih primerov je knjiga polna), potlej pa še moralna prepričanja, ki so v nasprotju z razvojnopsihološkimi, sociološkimi, zgodovinskimi in mnogimi drugimi, nenazadnje tudi prešernosloveskimi spoznanji. Sivčev »Prešeren« trdi, da se mu je Ribnica »nekoliko zamerila« zaradi izrazito poraznih pedagoških kvalifikacij in metod tamkajšnjih učiteljev (Sivec 2009: 21).

5 Sklep

Opomenjanje biografskih okruškov je neizogibno sestavljanje konstruktov, ki dostopne podatke presojajo, vrednotijo in povezujejo v skladu z znanjem, vrednotami, nameni in sposobnostmi biografa oziroma biografije. Prešernov »ribniški doživljaj« ni nikakršna izjema. Nasprotno, ob branju zapisov, ki so nastali v različnih obdobjih in v različnih zvrsteh, vključno s prvimi pričevanji, postane očitno, da gre za hipoteze, ki so sicer lahko bolj ali manj prepričljive (oziroma bolj ali manj v skladu z bralčevimi oziroma bralkinimi lastnimi vrednotami in razumevanjem), a so vseeno le hipoteze.

Prešernova ribniška travma naj bi bila tedaj povezana z dolenjsko šegavostjo (Levstik, Levec), alkoholom (Kidrič) ali pa nenormativno seksualnostjo (Cooper) oziroma seksualno travmo (»mladostna zabloda« – Slodnjak; zloraba – Dolgan; avtoerotika – Kos). Četudi privzamemo, da se je Prešernu v Ribnici zgodilo nekaj travmatičnega in da je to imelo velike posledice za njegovo življenje, nedvoumna razlaga ribniške travme še naprej ostaja izmuzljiva. Tudi če je bila Ribnica za Prešerna čas prvih medvrstniških spolnih izkušenj, kar ne bi bilo nič nepričakovanega, ali pa izvor alkoholizma, to ne pomeni, da se ne bi moglo zgoditi še kaj drugega, enako ali bolj travmatičnega.

Izhodišča takšnih spekulacij so včasih očitna, recimo pri Kidriču je ribniška alkoholična izkušnja pomemben del teze o Prešernovem zgodnjem alkoholizmu, pri Kosu pa je njena travmatična erotičnost nujna za usodno zaznamovan Prešernov odnos do žensk. Spet drugič jih lahko razberemo šele po natančnejši diskurzivni analizi, ki razkrije delovanje družbenih norm, ki posamezne perspektive predstavljajo kot normalne, samoumevne in včasih edino prave in sprejemljive. V ozadju pa vselej delujejo bolj ali manj razvidna ideološka, moralna, filozofska, estetska in druga prepričanja. Tako se

»Prešernov ribniški doživljaj« navsezadnje izkaže za simptom ali označevalec spekulativnosti mnogih življenjepisnih praks in pomembnega dela literarne vede. To pomeni, da avtorice in avtorji svoje zaključke izvajajo iz nezanesljivih, spekulativnih ali celo neobstojećih dokazov, navadno v skladu s svojimi vnaprejšnjimi sodbami ali horizonti pričakovanj. Mesto dejstev zasedejo spekulacije, in včasih nastajajo domneve, za katere je nemogoče trditi, da imajo kakšno zelo trdno utemeljitev v dosegljivih dokazih.

Kakšen naj bo torej odgovor na vprašanje, kaj (če sploh kaj) tako travmatičnega je deček Prešeren spoznal v svojih ribniških letih, da naj bi ga še na smrtni postelji težilo? Ob upoštevanju razpoložljivega pričevanjskega, življenjepisnega, literarnozgodovinskega in literarnega gradiva se zdi, da je tak odgovor lahko samo eden: ne vemo.

VIRI IN LITERATURA

- Ivan ANDOLJŠEK, 1982: Ko se je šolal pesnik Prešeren v Ribnici na Dolenjskem. *Sodobna pedagogika* 33/3–4. 206–14.
- Ivo ANTIČ, 2015: Ribich v Ribnici (»Drama« Preshernove erotike). *Revija SRP* 23. 121–22. 122–27.
- Zoran BOŽIČ, 2010: *Slovenska literatura v šoli in Prešeren*. Ljubljana: Tangram.
- Štefka BULOVEC, 1975: *Prešernova bibliografija*. Maribor: Založba Obzorja.
- Henry R. COOPER, Jr., 1981a: *Francè Prešeren*. Boston: Twayne Publishers.
- Henry R. COOPER, Jr., 1981b: Prešeren's Erotic Poetry. *Papers in Slovene Studies* 1978. Ur. Henry R. Cooper, Jr. New York: Society for Slovene Studies. 1–14.
- Marjan DOLGAN, 2002: Prešeren v leposlovju. *France Prešeren – kultura – Evropa*. Ur. Jože Faganel, Darko Dolinar. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. 271–302.
- Marjan DOLGAN (avtor besedil), Jerneja FRIDL, Manca VOLK (avtorici zemljevidov), 2014: *Literarni atlas Ljubljane: Zgode in nezgode 94 slovenskih književnikov v Ljubljani*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Marijan DOVIČ, 2017: *Prešeren po Prešernu: Kanonizacija nacionalnega pesnika in kulturnega svetnika*. Ljubljana: Literarno-umetniško društvo Literatura.
- Igor GRDINA, 2000: Življenje umetnika kot umetnina. Ilka Vašte, *Roman o Prešernu*. Ljubljana: Mladinska knjiga. 373–89.
- Ernestina JELOVŠEK, 1997 [1903]: *Spomini na Prešerna*. Faksimile izv. izd. Celovec: Wieser.
- France KIDRIČ, 1934: Prešernove Lavre. *Ljubljanski zvon* 54/9. 547–53.
- France KIDRIČ, 1938: *Prešeren 1800–1838: Življenje pesnika in pesmi*. Ljubljana: Tiskovna zadruga.
- France KIDRIČ, 1946: *Prešerniana*. Ljubljana: Slovenski knjižni zavod.
- France KOBLAR, 2013 [1932]: Levičnik, Jernej (1808–1883). *Slovenska biografija*. SAZU, ZRC SAZU. [Na spletu](#).
- Alenka KORON, 2016: Hagiografski diskurz v zgodnjih biografijah o Prešernu. *Kulturni svetniki in kanonizacija*. Ur. Marijan Dovič. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. 239–53.

- Janko KOS, 1983: Henry Ronald Cooper Jr., *Francè Prešeren*. *Slavistična revija* 31/3. 247–51.
- Janko KOS, 1994: *Neznani Prešeren*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Niko KOŠIR, 1977: *France Prešeren*, Ljubljana: Partizanska knjiga.
- Fran LEVEC, 1879: Odlični pesniki in pisatelji slovenski, II: Dr. Franc Preširen. *Zvon* 5/3 (1. 2. 1879). 34.
- Jernej LEVIČNIK, 1989 [1851]: Dr. France Prešeren. Osmrtnica. Prev. Janko Moder. *Sodobniki o dr. Francetu Prešernu*. Ur. Janez Mušič. Ljubljana: Borec. 37–40.
- LEVITSCHNIGG [Jernej Levičnik], 1851a: Dr. Franc Prešern. Nekrolog. *Carinthia* 8. 2. 1851. 41–43.
- LEVITSCHNIGG [Jernej Levičnik], 1851b: Dr. Franc Prešern. Nekrolog. *Laibacher Zeitung* 15. 3. 1851. 258.
- Fran LEVSTIK, 1914: Prešernovo življenje. I. Ur. Avgust Žigon. *Slovan* 12/9. 285–88.
- Matjaž LUNAČEK, 2011: *Za drugačno usodo: Psihoanalitična teza o Krstu pri Savici*. Ljubljana: Založba /*cf.
- Janez MUŠIČ (ur.), 1986: *Sila spomina: Dr. France Prešeren v spominih svojih sodobnikov*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Janez MUŠIČ (ur.), 1989: *Sodobniki o dr. Francetu Prešernu*. Ljubljana: Borec.
- Janez MUŠIČ, 2000: »Soldat ne bom, pa tudi medicine doktor bi ne bil rad ...« – Kratek pogled na šolanje pesnika Franceta Prešerna. *Šolska kronika* 9/2. 201–10.
- Vilko NOVAK, 1982: Prešeren v Ribnici in o tedanji ljudski šoli. *Jezik in slovstvo* 28/1. 26–27.
- Boris PATERNU, 1982: Henry R. Cooper, Prešeren's Erotic Poetry. *Slavistična revija* 30/2. 227–30.
- Janez POLAJNAR, 2008: »Pfuj! To je gerdo!«: *K zgodovini morale na Slovenskem v dobi meščanstva*. Celje: Zgodovinsko društvo.
- Alenka PUHAR, 1982: *Prvotno besedilo življenja: Oris zgodovine otroštva na Slovenskem v 19. stoletju*. Zagreb: Globus.
- Polona RIGLER GRM, 2000: Šolstvo Ribniške doline v Prešernovem času (1805–1813). *Šolska kronika* 9/2. 211–27.
- Ivan SIVEC, 2009: *Ribčev dohtar: Po Sloveniji po poteh Franceta Prešerna*. Kamnik: Založba ICO.
- Anton SLODNJAK, 1938: *Neiztrohnjeno srce: Zgodovinski roman, 1. del*. Ljubljana: Naša založba.
- Anton SLODNJAK, 1949: Prispevki k poznavanju Prešerna in njegove dobe. *Slavistična revija* 2/1–2. 1–29.
- Anton SLODNJAK, 1956: Opombe. Fran Levstik, *Zbrano delo, šesta knjiga*. Ljubljana: DZS.
- Anton SLODNJAK, 1958: France Prešeren (1800–1849). France Prešeren, *Poezije*. Ur. Anton Slodnjak. Ljubljana: Mladinska knjiga. 159–70.
- Anton SLODNJAK, 1964: *Prešernovo življenje*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Anton SLODNJAK, 2013 [1952]: Prešeren, France (1800–1849). *Slovenska biografija*. SAZU, ZRC SAZU. [Na spletu](#).
- Josip STRITAR, 1866: Prešernovo življenje. *Poezije Franceta Prešerna, s pesnikovo podobo, z njegovim životopisom in estetično-kritičnim uvodom*. Ur. Jož. Jurčič, Jož. Stritar. Ljubljana: Oton Wagner. 5–12.

Silva TRDINA, 1927: Levstikovo delo za Prešerna do leta 1866. *Ljubljanski zvon* 47/6. 376–79.

Ilka VAŠTE, 1937: *Roman o Prešernu*. Samozaložba.

Črtomir ZOREC, 1968: Prvi Prešernov življenjepis. *Glas* 14. 12. 1968. 10.

Tomo ZUPAN, 1878: Črtice iz dr. Prešerinove rodovine. *Slovenski narod* 11/119 (24. 5. 1878). 1–3.

Tomo ZUPAN, 1881: Iz Preširmovega življenja I. *Ljubljanski zvon* 1/1. 13–16.

Tomo ZUPAN, 1933: *Kako Lenka Prešernova svojega brata, pesnika, popisuje*. Celje: Družba sv. Mohorja.

SUMMARY

France Prešeren (1800–49) is reported to have experienced something that caused him deep and lifelong distress during his two-year sojourn in Ribnica (1800–12). However, no unambiguous evidence of what actually happened exists, which has left Prešeren's biographers conjecturing since the very beginning. Tomo Zupan's note of 1881 is illustrative (as well as the most frequently quoted): "The poet did not like to remember Ribnica in his later life, and not long before death he said this about his teacher and adoptive father there, and about living with him: "It would have been better for me had I never been to Ribnica." The article provides a comprehensive overview of the sources used to interpret the poet's supposedly harrowing experience in Ribnica published before and after Zupan's biographical note, as well as their scholarly and fictional interpretations.

Making sense of biographical fragments inevitably means constructing hypotheses that approach accessible information in accordance with the biographer's knowledge, values, goals, and abilities. Prešeren's "experience in Ribnica" is no exception: indeed, reviewing the accounts proposed by different authors in different periods makes it immediately obvious that they are unsubstantiated speculations—more or less convincing (or more or less in accordance with the reader's own values and understanding), but nevertheless merely speculations. Prešeren's "trauma in Ribnica" has thus been variously understood as relating to school bullying, introduction to alcohol, precocious sexual experience, or sexual abuse. What should be the answer, then, to the question of what, if anything, happened to young Prešeren that was so profoundly disturbing it continued to traumatise him until his dying day? The author of the article offers what may seem to be a somewhat anticlimactic answer, but it is, perhaps, the only possible one: We do not know.